

Majdnem gyilkos lettem én is

Nagyfény 1944-es „felszabadulásának” néhány eseménye

Nálunk, Nagyfényen* enyhén szólva sem sikeredt a felszabadulás úgy, ahogyan az akkori vezetés elvárta. Az egész Bácskában ugyanis sehol sem jegyezték fel olyan esetet, mint amilyen nálunk történt, hogy a Kommunista Párt jól előkészített és meg is szervezett akciója olyan csúfosan kudarcba fulladjon. Az történt ugyanis, hogy a gyógyszerészünket, a népszerű dr. Létmányi Istvánt – nyilvánvalóan csak azért, mert magyar volt – a templom előtti főtéren fel akarták akasztani mint magyar pribéket, árulót és államellenséget. Már fel volt ácsolva az akasztófa is a templom töszomszédságában. A Kommunista Párt tisztviselője már ott volt, hogy megparancsolja a hőhéroknak, húzzák meg a kötelet Létmányi nyakán, amikor egy tekintélyes bunyevác gazda közbeszólt.

Álljanak meg! Ez mind hazugság, amit dr. Létmányi ellen felhoztak. Az én feleségem – bunyevác, akár csak én – halálos beteg volt. Dr. Létmányi a svájci személyes kapcsolatai révén beszerzett olyan orvosságot, amilyenhez akkor nálunk nem lehetett hozzájutni. Nem magyar, hanem bunyevác életet mentett meg.

A bunyevác gazda azt javasolta az akasztásra öszszegyűlt nagyfényieknek, hogy fogják el azt a gazembert, aki Létmányit ki akarja végeztetni, és az ő nyakára húzzák a hurkot.

S az akasztás megszervezésével megbízott pártvezető csak szökéssel kerülhette el a saját felakasztását.

Ettől eltelve azonban a „felszabadulás” első napjai ugyanúgy teltek el nálunk is, mint bárhol a környéken: a faluban elterjedt: „Begyűttek az oroszok, oszt az öregek szeme láttára, több katona is megerőszkolta a D. család mindkét menyét.”

Az eset a szokásosnál is jobban felháborította a falu lakosságát, mert mindenki tudta, hogy a nemi erőszakot olyan szerencsétlen családban követték el a „felszabadítók”, ahol a megerőszkolt fiatalasszonyok férjeinek hősi haláláról a szülők nem sokkal azelőtt kaptak értesítést a honvéd vezérkartól. Vagyis arról,

hogy mindkét fiuk elesett a keleti fronton. A további események azonban enyhítettek az így kialakult feszült hangulaton, mert a faluban több ilyen eset nem történt. Később sejtettem meg, hogy miért.

Hozzánk az oroszok nem Topolya felől érkeztek, hanem Becse irányából, Csantavéren és Újzsedniken át. Feltehető, hogy a délről visszavonuló, nyugatra tartó német alakulatok és a honvédség maradványai valamiféle kisebb hídfőt hozhattak létre Topolyánál, hogy Zombor felé biztosítsák visszavonulásukat Magyarország irányába. A Berlinbe igyekvő szovjet főerő, természetesen, gyorsan likvidálhatta volna ezt a hídfőt, csak sietniük kellett, nem volt idejük foglalkozni vele. A hídfő körül többnapos harcok alakulhattak volna ki. Ami a szovjet hadsereg Berlinbe való előrenyomulásának többnapos késését is jelenthette volna. Pontosabban, kiszámíthatatlan ideig tartó késést. Hisz, emlékezzünk, Pesten az 56-os forradalom idején Maléter honvédtábornok a Kilián-laktanya védelmekor milyen sokáig ellenállt a talán százszoros szovjet erőnek. Föltételezem, hogy ilyen megfontolásból a szovjetek egyszerűen megkerülték a topolyai hídfőt és siettek Berlin felé. Mert a nyugati fronton az amerikaiak és az angolok is veszélyes sebességgel ugyanoda iparkodtak. S mint később meg is mutatkozott, egyáltalán nem volt mindegy, ki ér előbb a volt német fővárosba. Ennek köszönhetően nem vetették be teljes tűzerejüket a pesti ostrom idején sem, s ezért tartott az olyan hosszan.

Azt hiszem, ez történt kicsiben Topolyán, illetve környékén.

Ebből kifolyólag nálunk, Nagyfényen furcsa dolgok történtek.

A szovjetek egyetlen katonájukat sem hagyták a faluban. A hatalom szerveinek létrehozása lényegében Bácska szerb lakosságára maradt. Ami nálunk a gyakorlatban úgy festett, hogy a telepés Újzsednik teljhatalmat kapott. Mi, nagyfényiek, nem csak magyarok, hanem bunyevácok is (a lakosság számaránya Nagyfényen akkor 50-50 százalék volt a magyarok és

* Igen sokan tévesen használják a Nagyfény, Zsednik (Žednik) Újzsednik (Novi Žednik) helyneveket. Nagyfénynek nevezték magyarul az eredeti települést, amelyet szerbül Žedniknek neveztek. Az első világháború után mellette új telepés – dobrovoljac – falut hoztak létre, ez lett Novi Žednik. A Zsednik elnevezés végül kiterjedt mindkét részre. Az itt leírt történések idején a Nagyfény név még kizárólag a falu eredeti részére vonatkoztatva volt használatban.

bunyevecok között), saját hatósági szervek nélkül maradtunk. Legalább egy hétig a szomszédos újszedniki kolonista, likai telepések hatalma alatt voltunk. Teljes bizalmatlanságukban ellenségnek tekintettek bennünket. A bizalmatlanság természetesen kölcsönös volt.

Ezzel magyarázható, hogy az újszedniki fegyveresek, akik partizánnak kiáltották ki magukat, nappal ezt a vélelmüket rendszeresen igyekeztek is érvényre juttatni. Annyi merszük azonban nem volt, hogy akár egy éjszakát is nálunk, a „fasiszta” magyarok meg a bunyevác „kollaboránsok” társaságában töltsenek el. Minden este rendre visszavonultak a biztonságosnak tartott „fészkükbe”, Újszednikre.

Ilyenkor, vagyis éjjel senki földjévé vált a falunk.

Érthető és természetes, hogy én – az akkor még nem egészen 18 éves fiatalember – fölismerve ezt a helyzetet, továbbra is eljártam esténként a 16 éves szerelmemhez, akibe nemcsak szerelmes, hanem fülig szerelmes voltam. Ebből nem is lett volna semmi gond, ha ő nem a nemzetközi út keleti, én meg a nyugati oldalán lakom. Csak hát ez volt a helyzet. S amikor egy késő este a nemzetközi úton az egyik oldalról a másikra igyekeztem átmenni, hirtelen szovjet katonai kamion fékezett le az orrom előtt.

A kamionból kiugrott két, tányéros géppisztollyal felszerelt katona, s azt mondta, ilyen helyzetben éjfél tájkor nem mászkálnak csak úgy az emberek az utcán. Te lánynál voltál! Azt hisszük, az lenne a becsületes és igazságos, ha most megmondanád, kivel töltötted el az elmúlt óráknak azokat a kellemes perceit, amelyeket átéltél. S a lány hálás lenne, ha mi ott folytatnánk, ahol te abbahagytad.

Én meg azt válaszoltam, hogy lánynál voltam, de nem akármilyen lánynál, hanem akivel kölcsönösen szerelmesek vagyunk. Itt vagyok, öljenek meg, ha úgy gondolják, de a lány címét, akibe szerelmes vagyok, nem adom meg.

Aztán kijött a kamionból egy tiszt, egy cédulát silabizálva, s azt mondta, hagyjátok a hülyét, nem tudja, milyen veszélyben van. S a sofőrnek megadta a cédulára felírt címet. Engem meg begyömöszöltek a katonai kamion első ülésére.

A céduláról leolvasott címen a kamion megállt. Egykori szomszédasszonyom lakott ott, akiről nyilvánvalóvá vált, hogy megfelelő ajándéktárgyak, lényegében csecsebecsék ellenében, jó negyven éves korában önként hajlandó volt megfelelő élvezeteket nyújtani a hozzá betévedt szovjet katonáknak is. A tiszteknek pedig még a kiskorú szép lányát is hajlandó volt áruba bocsátani, megfelelő ellenérték mellett.

Nagyfényen három ilyen magán örömház üzemelt, s azt hiszem, ezért nem történt a szovjet hadsereg be-

vonulásakor elkövetett erőszakhoz hasonló újabb nemi erőszak.

A szovjet katonatiszt tehát benn élvezte a magyar nő tüzes „szerelmét”, én ott kuksoltam a kamionban a közkatona fegyverének csöve előtt. Amíg az agya uralkodni tudott a testén. Utána, nem bírta ki, bekukkantott az udvarba, de pillanatok múlva visszatért. Majd géppisztolyát mereven rám szegezve újra kiugrott, hogy ellenőrizze, engedelmes bárány vagyok-e, vagy esetleg veszélyt jelentek, ha néhány percre tájékozódni kíván arról, sokáig kell-e még várni a sorára.

Úgy tettem, mintha csak hidegvérű szemlélője lennék az egésznek, mintha a dolog nem érdekelne, és nem érintene. Mozdulatlanul ültem a helyemen. A katona egy kicsit kivárt, aztán ismét benyitott az udvarba. Még be sem csukta az ajtót, kiugrottam a kabinból és futásnak eredtem hazafelé. Számomra az volt a legfontosabb, hogy átjussak a nemzetközi úton. Mert ott már százéves eperfák szegélyezték az utcánkat, köztük meglehetősen biztonságos menekülés kínálkozott.

Megállapítva, hogy elillantam, a katona dühében golyószóró-sorozatot küldött felém. Az eperfatörzsek között cikázva azonban csakugyan volt már esélyem.

Megléptem!

Ennél is veszélyesebb volt a szovjet hadsereggel való második érintkezésem. Bár az egészen ártatlannak indult. Az ilyen esetek akkoriban szokványosak voltak. Naponta adódtak. Úgy kezdődött, hogy a szovjet hadtápszolgálatosok néhány tagja berontott hozzánk, mondván, falatozni akarnak, meg bort az asztalra.

Anyám hamar rájött, hogy kisebb lesz a baj, ha ingyen étkezésükkel is italukkal megkárosítanak bennünket a szovjet „vendégeink”, mintha nincs az asztalon, amit követelnek. Így, bár nálunk, a családban akkoriban senki nem ivott semmiféle szeszes italt, bor azért mindig volt egy tizliteres demizsonban. Meg úgynevezett hidegtál készenlétben. Ezúttal is az anyám tíz perc alatt hozta a disznótoros, falusi svarglit, hurkát, kolbászt és a félig érett, füstölt sonkaszeleteket tartalmazó tálat.

Csendben neki is álltak, csak egyikük nyugtalanodott. Ő is evett, de egész idő alatt ellenségesen méricskélt engem, aki abban az időben a nagykorúság határán lévén akár felnőttnek is számíthattam.

Feltételezem, hogy honvédeink náluk, a Don-nyarban kellemetlen élményt örökítettek meg benne, mert, hallva, hogy anyámmal magyarul beszélek, felugrott az asztaltól, s azt kérdezte:

Ti venger? (Te magyar vagy?)

Da – válaszoltam. (Igen.)

Erre felhúzta tányéros géppisztolyát, csövét a bordáim közé nyomta, s ezt mondta:

No, davaj, naperiot! J... tvoju matj! – s az udvar felé terelt. Nyilvánvalóan azzal a szándékkal, hogy belém engedjen egy sorozatot, de nem bent, s nem az anyám jelenlétében.

Nekem, ott, egy-két lépésre a haláltól, eszembe jutott, hogy magyar mivoltom mellé, amit bevallottam, még hozzátegyem: „Jugoslovenski venger.”

Ez, szemmel láthatólag, zavarba hozta. Abban a pillanatban nem tudott eligazodni azon, hogy mi a helyes. Ha megöl mint fasiszta magyart, és Szent Péter elé küld, akkor ez azt is jelenti, hogy testvérharcosuknak, Titónak a hívét vagy legalábbis jövődöbeli polgárát öli meg.

Azt hiszem, mint annak idején Rómát, engem is a libák mentettek meg. Úgyhogy mindkettőnket átsegítettek a dilemmánkon. Engem úgy, hogy az életemet mentették meg, a szovjet katonát meg felmentették egy gyilkolás alól, amiről nem lehetett teljességgel meggyőződve, hogy helyesen követi-e el, ha megtörténik.

S ahelyett, hogy lőtt volna, a gágogó libák ólja felvette az irányt, majd csakhamar két kövér szárnyast, hosszú nyakánál fogva, anyám elé tett s azt mondta, főzzön belőlük finom magyar paprikást, a többi részét meg süsse meg. Ők majd addig iszogatnak, jobb falatokkal folytatják a lakmározásukat.

A közismerten takarékos anyám látható megkönnyebbüléssel vállalta a különben is elkerülhetetlen feladatot. Mert akkor én már nem voltam köztük. Abban a pillanatban kifutottam az utcára, amikor a szovjet katona fontosabbnak tartotta a libát, vagyis a jó falatokat, mint engem.

Így maradtam ismét életben.

Ezután már csak Ausztriában, mint a Karintiát ideiglenesen megszálló partizán alakulat fegyverese, megfilmen láttam szovjet katonát. Amit, őszintén szólva, nem hiányoltam.

Én is, mint néhány hónappal korábban az a bizonyos Benda gyerek (keresztnevét nem tudom) már csak utólag, a fronton értesültem egy szörnyű családi tragédiáról. Ő még a Drávaszögben a sajátjáról, én meg Szlavóniában, valahol Virovitica és Koprivnica között, nevezetesen arról, hogy a bánsági, bácskai és baranyai területeken bevezetett katonai közigazgatás idején szerb fajgyűlölők, Tito fegyvereseinek jóváhagyásával, két sógoromat, Lengyel Istvánt és Kiss Ferencet elhurcolták, s valahol lemészárolták. Azért mondom, hogy valahol, mert a mai napig, több mint fél évszázad múltán sem tudja senki a rokonságból, hogy hová hurcolták el, hol végezték ki, s hol hantolták el őket.

Azzal a különbséggel, hogy én – meggyőződésem szerint akkor –, ha akartam volna, se járhattam volna el úgy, ahogy a nagyfényiek szerint az a Benda gyerek. Ő ugyanis a frontra indulás előtti időben a falu határában, a falutól körülbelül egy kilométerre lévő tanyán élt özvegy apjával, régi forradalmárral, olyanféle mozgalmi emberrel, baloldali gondolkodóval, aki a fiát is ebben a szellemben nevelte. S a fiú ennek megfelelően elsőként jelentkezett a Petőfi brigádba. Bolmánál – Bolmány – vagy Batinánál – Kiskőszegnél – kockáztatta, nem naponta, hanem percenként fiatal életét, amikor eljutott a füléig a hír, hogy Tito kommunista vezér új Jugoszláviájában valaki, valamilyen szélsőnationalista szerb, megölte az apját, aki ettől az új rendszertől jutalmat várt volna elveiért, természetesen vezető állással, nem pedig halált.

Az apjához erősen kötődő huszonéves fiatal, akkor már hadnagyi rangban volt, otthagya a frontot. A nagyfényi lakosság elmondása szerint otthon megtudta, ki gyilkolta meg az apját, s rá is talált a tettesre. Állítólag a Mikuska kocsmájában egy asztaltársaságban. Odament hozzá. A tettes büszke és barátságos mosollyal nézett vissza asztaltársaira, hogy íme, vele egy partizántiszt, egy hadnagy áll szóba. Ennyi volt a bevezető a később történetekhez. A tettest ugyanis hamarosan megölték. A falubeliek néhány nap múlva, állítólag éppen a később meggyilkolt Kiss Ferenc sógorom kocsmája közelében találtak rá a holttestére.

A Benda gyerek történetét még aznap, amikor megesezt, némileg elhomályosította egy másik, helyben történt esemény.

Vasárnap, éppen a nagymise után, amikor a templom körül legtöbb ember volt, köztük én is, befutott Topolya felől egy német páncélozott terepjáró. Német tiszt is ült benne, de egy magyar főhadnagy ugrott ki belőle, azt kérdezve az emberektől, van-e a faluban szovjet katona. Nemleges választ kapott, mert tényleg nem volt.

Azonban a tömegeből valaki megjegyezte, hogy abban a pillanatban valóban nem volt, de fél órával azelőtt igen. A csantavéri útkeresztveződségnél megálltak társzekerükkel, s azt kérdezték, merre van Berlin, mert ők oda mennek. S most Szabadka felé tartanak.

Ez elég volt a német tisztnek ahhoz, hogy begyűjtsa a páncélos motorját, s a magyarnak is, hogy Szabadka felé vegyék az irányt. Bár akkor már ez a terület, hivatalosan majd egy hete jugoszláv területnek számított.

Mi, nagyfényiek, akkor úgy tudtuk, hogy a páncélos, valahol a verušíci völgyben utolérte a részeg szovjet hadtáposokat, s likvidálta őket.

Akkor ez engem nem érintett közvetlenül. Előadódott azonban már másnap valami, ami újra az életembe kerülhetett volna.

A helyzetet úgy ítélt meg, hogy nagyjából normális, vagy legalábbis majdnem normális. S ehhez tartottam magam. Az életveszélyes incidens után nemcsak hogy továbbra is eljártam nagy szerelmemhez, hanem más vonatkozásban is hasonlóan cselekedtem.

Egy hétfői napon például elhatároztam, meglátogatom „Szülét”, a Lovas nagymamát, aki nekem rendkívül kedves nagyszülőm volt. Az ősi Lovas tanya közvetlenül a régi nemzetközi út mentén fekszik. A falu Topolya felőli kijáratánál, a majd egy hete felszabadult területen egészen meglepő, szinte hihetetlen találkozásban részesültem: egy szakasznyi honvéddel kerültem szembe! Társzekerükön topolyai bázisukból besétáltak az onnan kb. 20 km-re levő Újzsednikre, megtámadták a lakmározásra készülő partizánokat. Kézigránáttal „fűszerezték” a bográcsban rotyogó gulyásukat, s fogolyként elhurcolták vélt vezérüket.

Ehhez nekem semmi közöm nem volt, nem is tudtam róla, mégis belekeveredtem.

Amint elhagytam a falut, hogy szülét meglátogassam, az enyhén szólva is furcsa karaván elhaladt mellettem. A hadtápszolgálatos honvédek szekerének saroglyájához egy magamkorabeli fiatalember volt kötve, illetőleg láncolva, aki amikor engem meglátott, „Zdravo Lovas” (Szervusz, Lovas) szöveggel üdvözölt. Ez elég volt ahhoz, hogy a társzekeréről leugorjon két honvéd, s a változatosság kedvéért ezúttal nem orosz szuronyt, sem orosz géppisztolyt, hanem eredeti osztrák-magyar gyilkot szegezzen a bordáim közé. Azzal az akkoriban közhasználatban lévő szöveggel, hogy:

Piszkos partizán.

Ez számomra nem volt ismeretlen, a Délvidék visszacsatolásakor voltam én már piszkos csetnik is. S e között a kettő között nincs éppen nagy minőségi különbség.

Talán némi túlzással, de ezúttal is azt mondhatnám, hogy szerencsés csillagzat alatt születtem, mert a honvédek ellenséges tekintetéből ítélve nem álltak messze attól a szándékuktól, hogy meghúzzák a rvaszt, mégis megúsztam ezt is.

Ezúttal parancsnokuk, egy fiatal hadnagy mentett meg, aki kihallgatás nélkül nem akart a másvilágra küldeni. Alkalmat nyújtott arra, hogy elmondjam, semmi közöm a saroglyához kötött partizánhoz. Nem emlékszem, hogy életemben valaha is láttam volna.

Akkor honnan tudja a nevét?

Nem tudom. Futballoztam a nagyfényi csapatban, s játszottunk az újzsednikiekkel is. Emlékszem, hogy gólt is rúgtam, lehet, hogy akkor jegyezte meg a ne-

vetet. Meg levente szakaszparancsnok voltam. Volt a szakaszomban három telepes gyerek is. Lehet, hogy ő volt az egyikük.

Azt hiszem, ezzel győztem meg a tisztet.

Szerb kutatók adatai szerint Tito partizánjai több mint 200 000 embert mészároltak le, köztük több ezer vagy inkább néhány tízezer magyart is. A szerbeket ideológiai alapon, a magyarokat megtorlásból, bosszúból, nemzeti gyűlöletből.

Nagyfény jó példa erre. Újzsedniktől eltérően, nálunk semmilyen logika szerint nem volt a lakosságnak oka megtorlástól vagy bosszútól tartani. A faluban sem a honvédek bevonulásakor, sem akkor, 44-ben egyetlen szerb család sem élt. Csak magyarok és bunyevácok lakták, fele-fele arányban. Sem 41-ben, de később sem, nem volt egy incidens, egy zaklatás sem, ami megtorlást vagy bosszút válthatott volna ki. Az újvidéki razziáról nem is hallottunk, mert azt az akkori hatóság nem verte nagydobra. Maradt a harmadiknak említett, legveszélyesebbnek bizonyult irányelv, a nemzeti gyűlölet, amire akkor nálunk senki sem gondolt a magyarság közül. Ami pedig mindenkire, aki magyar volt, egyformán vonatkozott.

Ránk nem volt érvényes az ideológiai kritérium. A nagyfényi esetben erre konkrét bizonyíték az említett Benda-eset, amikor régi mozgalmi magyar embert hurcoltak el és vertek agyon, éppúgy, mint az én Kiss sógoromat, aki fiatal korában, a Magyar Tanácsköztársaság bukása után szökött át Magyarországról, a vörös terrort felváltó fehér terror elől. Aki az egész életét a „gyanú árnyékában” megbélyegezeten élte le. Aki nemcsak a királyi Jugoszláviában volt állandó jellel a feketelistán mint kommunista gyanús, hanem Horthy Magyarországon is. Akit bizonyára valamilyen késve előkerült papír szerint még 1943. második felében is letartóztatott a magyar csendőrség. Csak éppen a bíróság nem talált elég bizonyítékot a vádtámasztására, s hazaengedték. Viszont néhány hónappal a „felszabadulás” után mint magyart s mint forradalmárt is bírósági ítélet, sőt vádemelés nélkül hurcolták el. Agyonverték. Csontjai jeltelen, sőt ismeretlen sírban vannak elhantolva.

Másrészt a haja szála sem görbült meg annak a bunyevác nemzetiségű Sándor bácsinak (bač Šandornak), aki Szálasi hatalomra kerülése napján nyilas karszalagot varrt kabátja ujjára. Azért, mert Szálasi azt ígérte, hogyha valami furcsa csoda folytán a már nyilvánvalóan háborút veszített németek mégis győznének – állandóan csodafegyverekről regéltek, az utolsó napig –, 10 hektár földet ad minden földnélkülinek. Sándor bácsi büszkén hordta a nyilas karszalagot, egészen addig, amíg úgy nem ítélte meg, hogy már veszélyes. A fasiszta nyilas párthoz való tartozását nyíltan, sőt kihívóan demonstráló bunyevác

Sándor bácsit az új hatalom sohasem tekintette elenségnek. Nemhogy nem vádolták semmivel, hanem soha ki sem hallgatták viselkedésének indítékairól. Lengyel sógoromat meg azért hurcolták el és verték agyon, mert vendéglőjében tartotta alakuló közgyűlését a magyar Turul Párt helyi szervezete.

Mint már jeleztem, a szlavóniai fronton, valahol Virovitica és Koprivnica között, ugyanolyan helyzetbe kerültem, mint annak idején a Benda gyerek.

Századomban 12, szakaszomban pedig 6 nagyfényi gyerek szolgált, gyerekkori pajtásaim. Egy napon, közülük egy elém állt, s azt kérdezte:

- Neked vatta van a füledben? Nem hallod, vagy nem akarod hallani, ami körülöttem történik?

Mi történik?

Az, hogy tegnap ide érkeztek a hadtáposok. Közük van Kosta, az egykori nagyfényi útkaparó. Tele szájjal kürtöli, hogy ő gyilkolta le Kiss Ferenc bácsit, a vendéglős sógorodat. Mert őt lebecsülte, többször sértegette, és egy alkalommal nem akart hitelben egy fityók pálinkát adni neki. Kinyírod ezt a fecsegő gazembert, a Kostát, vagy gyáva vagy? Ha gyáva vagy, elintéztém én helyetted. Mert nemcsak téged sérteget és gyaláz, hanem az egész nagyfényi magyarságot.

Természetesen nem hagyhattam ennyiben a dolgot. Valamit tennem kellett. Bármily nehezen is, de ki mondtam: bízsa csak rám.

Tudtuk, hogy a hadtápszolgálatosok másnap távoznak tőlünk a frontról. Azt is tudtuk, hogy a Kara-

šica pataknak csak egy hídja van, azon kell másnap reggel áthaladniuk. Nem kellett semmi egyéb, csak megfelelő lövőállásból bevárni a vonuló hadtápkaravánt. Ezt meg is tettem. Megvártam, amíg Kosta szekerere a lőszerezettel két-három méterre megközelíti a hidat, ekkor akartam meghúzni a ravaszt. Nem volt rá szükség, mert a hídon a társzeker a levegőbe röpült.

Abban az időben az usztrasák diverzánsokat, robbanásszakértőket vetettek be a front mögé, az akkori hátországban. Azt hiszem, egy ilyen akciónak esett áldozatul Kosta. Aznap robbantották fel Đurđevácon a kórházat is, ahol sebesült partizánok feküdtek. Ahova az én szomszédom, gyerekkori pajtásom, Rabi-tovszki Misi is került egy nappal azelőtt, könnyű sebesüléssel. S ami miatt nekem életre szóló problémám keletkezett. Mert az anyja évtizedek múlva sem volt hajlandó elfogadni azt a tényt, hogy fia minden valószínűség szerint abban a robbanásban veszítette életét. A szegény anya élete végéig abban a hitben élt, hogy fia életben van. Én határozottan tudtam, hogyan alakult élete utolsó néhány napja. Tőlem tizenvalahány méterre sebesült meg a fronton. Egyszerűen átlőtték az egész arcát. Ami, ha a seb begyógyul, nem nyújtott volna valami szép látványt, de nem volt életveszélyes. Ezt magam láttam, s ezt mondtam el az anyjának. Neki könnyebb volt csak annyit elfogadni, amit tőlem hallott a fiáról, mint a valóságot, hogy könnyű sebesültként kórházba kerülve a levegőbe röpített intézményben áldozattá lett.

Verbunk